

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Факультет соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації
Кафедра соціальної роботи

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Коленіченко Тетяна Іванівна

" ____ " _____ 2019р.

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Проблеми ринку праці для осіб, що живуть з інвалідністю в Україні

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ»
спеціальність 231 «Соціальна робота»
галузь знань 23 «Соціальна робота»

Виконавець:

здобувач вищої освіти гр. МСРп-181

Мельниченко Олексій Вікторович

(підпис)

Керівник:

Доктор психол наук, професор,

професор кафедри соціальної роботи ЧНТУ

Кривоконь Наталія Іванівна

(підпис)

Чернігів, 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації
Кафедра соціальної роботи

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Завідувач кафедри

Коленіченко Тетяна Іванівна

"29" жовтня 2019 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ НА ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мельниченко Олексій Вікторович

Тема роботи:

Проблеми ринку праці для осіб, що живуть з інвалідністю в Україні

Тему затверджено наказом ректора

від "29" жовтня 2019 р. №706-с

1. Вхідні дані по роботі

Дослідження було проведено серед мешканців міста Ріпки (районного центру Чернігівської області), які мають другу та третю групи інвалідності, фахівців Ріп кінської філії Чернігівського обласного центру зайнятості та пересічних мешканців м.Ріпки. Вибіркова сукупність дослідження – 30 чоловік.

2. Зміст роботи

Магістерська робота складається з теоретичної частини – «Формування та ефективність використання трудового потенціалу в державі» та емпіричної частини - «Емпіричне дослідження особливостей замученості до ринку праці осіб з інвалідністю», «Шляхи поліпшення ситуації щодо працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні».

Календарний план

№	Назва етапів роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Розділ 1. Формування та ефективність використання трудового потенціалу в державі	до 01.11.2019 р.	виконано
2.	Розділ 2. Емпіричне дослідження особливостей залучення до ринку праці осіб з інвалідністю	до 20.11.2019 р.	виконано
3.	Розділ 3. Шляхи поліпшення ситуації щодо працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні	до 01.12.2019 р.	виконано
4.	Подання випускної кваліфікаційної роботи на кафедру для проведення попереднього захисту	до 07.12.2019 р.	виконано
5.	Доопрацювання випускної кваліфікаційної роботи з урахуванням зауважень наукового керівника	до 10.12.2019 р.	виконано
6.	Рецензування випускної кваліфікаційної роботи	до 12.12.2019 р.	виконано

Завдання підготував:

Керівник _____
(підпис)

Н.І Кривоконь

«30» жовтня 2019 р.

Завдання одержав:

студент _____
(підпис)

О.В.Мельниченко

«30» жовтня 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. Дослідити особливості формування та ефективність використання трудового потенціалу в державі.	
РОЗДІЛ 1. ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ДЕРЖАВІ	8
1.1 Ринок праці в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку.....	8
1.2 Участь осіб, що живуть з інвалідністю у формуванні ринку праці України	17
1.3 Особливості інтеграції осіб з інвалідністю на ринку праці.....	24
Висновки до 1-го розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАЛУЧЕНОСТІ ДО РИНКУ ПРАЦІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ	32
2.1 Мета, організація та методи дослідження.....	32
2.2 Результати аналізу статистичних даних Ріпкинської районної філії Чернігівського обласного центру зайнятості.....	33
2.3 Результати опитування різних категорій населення щодо проблематики працевлаштування осіб, котрі живуть з інвалідністю.....	39
Висновки до 2-го розділу.....	52
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ СИТУАЦІЇ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	54
3.1 Аналіз перешкод реалізації права на працю особами з інвалідністю.....	54
3.2 Специфіка професійної орієнтації та професійної реабілітації осіб з інвалідністю.....	63
Висновки до 3-го розділу.....	76
ВИСНОВКИ	78
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ	82
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження. Інвалідність є соціальним явищем, уникнути якого не може жодне суспільство. Тільки у 80-ті роки ООН було визнано, що кожен десятий мешканець планети – особа з інвалідністю, що становить 10% населення Землі. У 2014 році цей показник зріс до 15%, що засвідчує масштабність та глобальний характер проблеми інвалідності.

Відповідно до даних Державного комітету статистики станом на початок 2019 р. в Україні чисельність осіб з інвалідністю становила 2635,5 тис осіб або 6,1% від загальної чисельності населення нашої держави [23]. Представленість же даної категорії громадян на сучасному ринку праці Україні залишається доволі невеликою. Так, відповідно до оприлюднених даних, в Україні офіційно працевлаштовано близько 30% осіб працездатного віку, що живуть з інвалідністю [54]. Дещо «скромніші» дані подані Державною службою зайнятості України, відповідно до яких у 2019 р. було працевлаштовано лише 9,8 тис. осіб з інвалідністю [22]. Кількість же осіб з інвалідністю, залучених до громадських та інших робіт тимчасового характеру становила 4,8 тис. осіб [22].

Відзначимо, що, не зважаючи на наявність різних точок зору щодо необхідності забезпечення роботою осіб з інвалідністю, створення можливостей працевлаштування цієї категорії населення є важливим показником їх інтеграції у суспільне життя, реалізованості людського потенціалу і вирішення проблеми стигматизації, а також є фактором, що демонструє рівень цивілізованості суспільства в цілому.

Просування України шляхом демократичних, соціальних та правових реформ, інтеграції у Європейське співтовариство не можливе без усвідомлення важливості відкритості ринку праці для осіб з інвалідністю як чиннику інклюзивності та соціалізації суспільства і держави, утвердження системи основоположних та фундаментальних прав людини.

Проблеми інклюзії, інтеграції осіб з інвалідністю у сучасний ринок праці України стали предметом дослідження низки науковців, зокрема: К.І. Бойко, Н.В. Добренької, І.В. Заюкова, О.Я. Стахова та ін. Різні аспекти соціального самопочуття осіб з інвалідністю в контексті їх працевлаштування перебували у центрі наукових пошуків П.С. Алпатової, П.А. Таланчук, К.О. Кольченко, О.П. Щур, Ю.І. Оболенського та ін.

Особливості соціального захисту осіб з інвалідністю в контексті реалізації їх права на працю досліджувались Н.Б. Болотіною, В.С. Венедіктовим, І.В. Зубом, М. І. Іншиним, В.Л. Костюк, С.С. Лукаш, О.В. Москаленко, С.М. Синчук, М.М. Шумило та ін.

Окрім того, окремі проблеми цієї тематики досліджувались такими дослідниками, як: Ю.І. Богомолвим, М.В. Семикіною, Н.А. Тепловою, В.Г. Федоренко, Ю.Б. Пінчук та ін.

Разом з тим, як показує аналіз літератури, проблема участі осіб з інвалідністю у формуванні сучасного ринку праці Україні не виступала раніше предметом окремих досліджень.

Зокрема, тема магістерської роботи набуває актуальності і з точки зору практичної доцільності. Оскільки лише за умови усвідомлення проблем та перешкод участі осіб з інвалідністю у формуванні сучасного ринку праці України можливе їх подолання та визначення шляхів поліпшення ситуації щодо працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні.

Мета дослідження – визначення проблем ринку праці для осіб, що живуть з інвалідністю в Україні, обґрунтувати особливостей, тенденцій та шляхів працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Дослідити особливості формування та ефективність використання трудового потенціалу в державі.
2. Визначити особливості залученості до ринку праці осіб з інвалідністю в Україні.

3. Проаналізувати шляхи поліпшення ситуації щодо працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні.

Об'єкт дослідження – сучасний ринок праці України.

Предмет дослідження – проблеми ринку праці для осіб, що живуть з інвалідністю в Україні.

У дослідженні для досягнення мети і реалізації завдань було використано комплекс **методів дослідження**: теоретичні – аналіз, синтез, порівняння та систематизація, узагальнення статистичних вітчизняних і зарубіжних наукових джерел для дослідження особливостей функціонування сучасного ринку праці України, дослідження участі осіб, що живуть з інвалідністю у формуванні ринку праці нашої держави; емпіричні – авторська анкета, розроблена разом із науковим керівником та метод особистого інтерв'ю, за допомогою яких ми дослідили особливості ставлення до проблем ринку праці України осіб з інвалідністю та пересічних громадян нашої держави.

Емпіричною основою теоретичних висновків є дані статистичного обліку та звітності Державного комітету статистики України, Державної служби зайнятості, Міністерства соціальної політики України, дані окремих громадських організацій.

Експериментальна база дослідження – Ріпкинська районна філія Чернігівського обласного центру зайнятості.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у тому, що на прикладі окремого району було визначені бар'єри на шляху працевлаштування осіб з інвалідністю, визначено можливі заходи в контексті поліпшення ситуації щодо працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні

Практичне значення дослідження полягає у проведенні соціологічного опитування з метою визначення ставлення до проблем працевлаштування осіб з інвалідністю та їх участі у формуванні сучасного ринку праці нашої держави як осіб з інвалідністю, так і пересічних громадян. Теоретичні положення і висновки даного дослідження можуть бути використані у

навчальному процесі вищих навчальних закладів при вивченні особливостей працевлаштування осіб з інвалідністю в контексті викладання навчальних дисциплін «Соціальна робота з певними групами клієнтів», «Технології соціальної роботи», «Основи економічної теорії» тощо.

Публікації. Зміст та результати магістерського дослідження відображено в одній публікації: «Проблеми ринку праці для осіб з інвалідністю в Україні».

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку посилань та додатків. Загальний обсяг роботи – 87 сторінок, перелік посилань вміщує 78 найменувань.

1. ФОРМУВАННЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ДЕРЖАВІ

1.1 Ринок праці в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку

Ринок праці являє собою один із трьох основних типів ринку у сучасній економіці поряд із ринком товарів та капіталів[44, с. 541]. У системі економічних відносин він посідає вагомe місце, забезпечуючи розподіл та перерозподіл трудових ресурсів, створюючи спонукальні стимули для їх використання. Ринок праці є складною динамічно мінливою системою, яка розкриває важливу багатопланову сферу економічного і соціально-політичного життя суспільства. На його основі здійснюється організація трудових ресурсів, створюються робочі місця у всіх сферах економічної діяльності, формуються стосунки між найнятими робітниками і роботодавцями при визначенні ціни і умов праці [45, с. 42]. Ефективно працюючий ринок праці веде до збільшення суспільного продукту, задоволення потреб усіх верст населення та покращення стану суспільства в цілому.

Відзначимо, що сучасний стан ринку праці в Україні формується під впливом економічної ситуації у державі, яка характеризується триваючим спадом виробництва, фінансовою розбалансованістю економіки, впливом військової агресії Російської Федерації.

Серед основних проблем сучасного ринку праці України слід виділити такі:

- недостатній рівень реформування трудової сфери, що призводить до неефективної зайнятості, низької продуктивності праці і недостатнього рівень її оплати [66, с. 13];
- недостатньо висока порівняно з розвиненими країнами частка працюючих у високотехнологічних і наукоємних сферах економіки;

відсутність взаємозв'язку між трудовим вкладом і рівнем доходів працівників;

- втрата трудових навичок кваліфікованих і висококваліфікованих кадрів внаслідок закриття, реструктуризації великих промислових підприємств, їх збитковості; перехід фахівців і спеціалістів у сферу нерегламентованої зайнятості, тіньової економіки, міграція за кордон [69, с. 32];

- проблеми у сфері забезпечення належних якісних характеристик робочих місць, недостатнє введення в дію нових робочих місць для кваліфікованих кадрів, що збільшує обсяги та рівень безробіття, знижує продуктивність праці і конкурентоспроможність виробництва;

- невідповідність між попитом і пропозицією робочої сили;

- недостатній обсягів інвестицій у сферу виробництва для вирішення питань забезпечення безробітних сучасними робочими місцями; недостатність державної підтримки підприємництва і малого бізнесу [69, с. 32];

- високий рівень тіньової зайнятості;

- недоліки процесів реформування системи державного професійного навчання і освіти, неадекватність масштабів, структури і форм професійної підготовки і перепідготовки кадрів вимогам сучасного ринку праці у аспектах попиту на певні професії; недостатня розвиненість системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації, слабка зацікавленість роботодавців у підвищенні кваліфікації працівників [75, с. 109];

- складна ситуація щодо працевлаштування окремих соціально-демографічних груп населення (молоді, жінок, осіб з інвалідністю, осіб старшого віку та ін.);

- збереження дискримінаційного підходу при вирішенні питань звільнення і найму на роботу залежно від статі, віку, стану здоров'я; недоліки системи дотримання норм трудового законодавства щодо режиму і охорони

праці; недосконалість існуючих нормативно-правових актів, які регулюють трудові відносини [;

- диференціація регіональних ринків праці, наявність депресивних регіонів з особливо напруженою ситуацією на ринку праці, значно вищим за середній рівнем безробіття при одночасно обмеженій можливості щодо внутрішньої трудової міграції, що свідчить про недоліки державної системи регулювання цих аспектів зайнятості і безробіття [36, с. 120].

Окрім того, глобальною проблемою національного ринку праці є його функціонування у умовах набуття Україною членства у Світовій організації торгівлі, інтеграції України в Європейське співтовариство, у тому числі проблема конкурентоспроможності національної робочої сили.

Відзначимо, що ринок праці як специфічний метод управління трудовими ресурсами необхідно розглядати в контексті зайнятості.

Визначаючи сутність зайнятості, М.В. Туленков трактує її як систему суспільно-економічних відносин, які регулюють забезпечення економічно активного населення робочими місцями, форми його участі у суспільному виробництві, а також відтворення, розподілу та перерозподілу трудоактивних громадян і визначають якість життя населення[60, с. 24]. Дослідник Г.С. Кабаченко визначає зайнятість як сукупність соціально-економічних відносин щодо забезпечення працездатного населення робочими місцями з метою розширеного відтворення ресурсів праці та їх участі у суспільно корисній праці [36, с. 189]. У Законі України «Про зайнятість населення» поняття зайнятість визначається як «не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно» [28].

Аналіз кількості зайнятого населення у віці 15-70 років в Україні свідчить про підвищення рівня його економічної активності у період з 2010 р.

до 2013 р., що характеризується зростанням рівня зайнятості в цей період (див. табл. 1.1.).

Таблиця 1.1.

Кількість та рівень зайнятого населення в Україні за 2010-2019 рр.[32, с. 183]

Рік	Зайняте Населення у віці 15-70	Рівень зайнятості населення у	Працездатног о віку	Рівень зайнятості населення працездатного віку (%)
		віці 15-70 років (%)		
2010	19 180,2	58,4	17451,5	65,5
2012	19 261,4	59,6	17 728,6	66,9
2013	19 314,2	60,2	17 889,4	67,3
2014	18 073,3	56,6	17 188,1	64,5
2015	16 443,2	56,7	15 742,0	64,7
2016	16 276,9	56,3	15 626,1	64,2
2017	16 156,4	56,1	15 495,9	64,5
2018	17 957,8	62,6	17296,2	72,6
2019 (за січень- червень)	18 113,2	56,2	17308,7	73,7

Проте, як свідчать дані таблиці 1.1, у 2014 р. почалося різке скорочення зайнятості населення і вже в 2017 р. економічною діяльністю було зайнято на 2903,3 тис. осіб менше ніж в 2010 р., відповідно рівень зайнятості зменшився на 2,1%.

Аналіз тенденцій зайнятості населення працездатного віку свідчить про скорочення даної категорії на 1955,6 тис. осіб за період 2010-2017 рр. З 2010 по 2013 роки відбувалося помірно зростання кількості зайнятого населення, проте складна політична та економічна ситуація в Україні у цей період

спричинила значний спад, більш, ніж на мільйон осіб. У 2018 р. на ринку праці України почали спостерігатись позитивні тенденції щодо зростання зайнятості та скорочення безробіття. Так порівняно з 2017 р. у 2018 р. кількість зайнятого населення зростає на 18,014 тис осіб, зазначена тенденція зростання кількості зайнятого населення була стабільною і в 2019 р. Зокрема, наразі спостерігається найвищий рівень зайнятості працездатного населення – 73,7% за останні десять років.

Дані Державної служби зайнятості свідчать, що у 2019 р. майже половину зайнятих громадян становлять особи віком 40-59 років, 30% – особи у віці від 30 до 39 років, кожний п'ятий у віці від 15 до 29 років [22].

За професійними групами у 2019 р. 41% зайнятих становили керівники, службовці, професіонали та фахівці, 18% – особи, що займали робочі місця, які належать до класу найпростіших професій, 17% – працівники сфери торгівлі та послуг, 14% – кваліфіковані робітники з інструментом та сільського господарства, 11% – робітники з обслуговування та машин (див. рис. 1.1.)

Рис. 1.1. Структура зайнятого населення за професійними групами у 2019 р. на ринку праці в Україні (за даними наведеними на офіційному сайті Державної служби зайнятості України) [22]

У 2019 р. найвищий рівень зайнятості спостерігався у м. Києві (63,0%), Харківській (62,2%), Дніпропетровській (59,5%), Київській (59,3%) та

Миколаївській (58,9%) областях, а найнижчий – у Волинській (50,2%) та Донецькій (50,9%) областях [22].

Характерною ознакою для українського ринку праці є і великий сегмент неформальної зайнятості. Термін «неформальна зайнятість» був введений англійським антропологом К. Хартом під час проведення дослідження на замовлення Міжнародної організації праці в 1971 в Гані та в 1972 в Кенії. Результати проведеної К. Хартом роботи показали, що значна частина людей, зайнята у малому та середньому бізнесі, практично не пов'язана з офіційною державною економікою, а основною рисою неформальної зайнятості є соціальна вразливість, що обмежує доступ багатьох людей до системи професійного і виробничого навчання, соціального страхування та юридичного захисту [33, с. 112].

В Україні рівень зайнятості у неформальному секторі економіки постійно збільшувався починаючи з 2014 р. На початок 2015 року кількість осіб, які працювали в неформальному секторі економіки досягла 4,5 млн осіб та становила понад 25% від кількості працюючих. На нашу думку, зазначена тенденція обумовлена відсутністю достатньої кількості вакансій в індустріальних і технологічно розвинених компаніях для працевлаштування на штатні посади з гарантованим рівнем оплати праці та соціального захисту, та початком у 2014 р. воєнного конфлікту на Сході нашої держави, що зумовив закриття великої кількості підприємств у Донецькій та Луганській областях. Тенденція збереження великої кількості працюючих у неформальному секторі залишалася стабільно високою до 2019 р., коли вперше у I півріччі було зафіксовано скорочення кількості зайнятих громадян у віці 15-70 років у неформальному секторі економіки на 94 тис. осіб. Наразі, відповідно до даних Державної служби зайнятості України, у цьому секторі працює 3,5 млн осіб [22]. Серед видів економічної діяльності найбільш поширеною неформальна зайнятість у 2019 р. була у сільському, лісовому та рибному господарствах (42%), в оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (18%), а також у будівництві (16%) (див. рис. 1.2.)

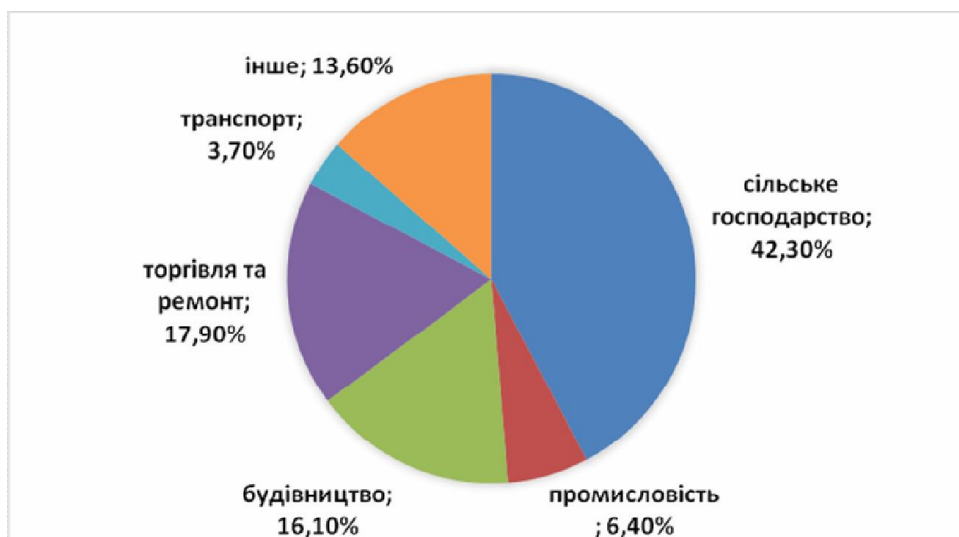

Рис. 1.2. Структура зайнятого населення у неформальному секторі у 2019 р. (за видами економічної діяльності)(за даними наведеними на офіційному сайті Державної служби зайнятості України) [22]

Важливим показником, який визначає стан ринку праці та ефективність його функціонування з позиції держави є рівень безробіття. Безробіття – це соціально-економічне явище, яке характеризується вимушеною незайнятістю частини працездатного населення і виникає в результаті порушення рівноваги на ринку праці, спричиненого насамперед факторами трансформаційного характеру [46, с. 22].

За визначенням МОП, безробітною є людина, яка хоче і може працювати, але не має робочого місця [73, с. 22]. Відповідно до Закону України «Про зайнятість населення», безробітною вважаються особа віком від 15 до 70 років, яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів як джерела існування, готова та здатна приступити до роботи [28].

Відповідно до методології МОП, рівень безробіття в Україні має тенденцію до скорочення (див. табл. 1.2.)

Таблиця 1.2.

Рівень безробіття в Україні за методологією МОП[56]

Роки	Безробітне населення у віці 15-70 років, усього, тис. осіб
2010	1 713,9
2011	1 661,9

Продовження табл. 1.2.

1	2
2012	1 589,8
2013	1 510,4
2014	1 847,6
2015	1 654,7
2016	1 678,2
2017	1 698,0
2018	1 578,6

Примітка: Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

У 2019 р. кількість безробітних осіб скоротилася на 72 тис. та становила 1,5 млн осіб [22].

За віковими групами у 2019 р. серед безробітних 26% становили особи віком від 15 до 29 років, 27% – особи у віці від 30 до 39 років, 26% – у віці від 40 до 49 років [22].

За причинами незайнятості у 2019 р.: серед безробітних частка осіб, які звільнилися за власним бажанням та за угодою сторін, становила 41%, вивільнених з економічних причин – 20%, частка безробітних, у яких робота мала сезонний характер – 11%, після закінчення строку контракту – 9%, частка осіб, які не змогли знайти роботу після закінчення навчальних закладів – 9% [22].

Найнижчий рівень безробіття спостерігався у 2019 р. у Харківській (5,0%), Київській (5,9%), Одеській (6,1) областях та місті Києві (6,1%), а найвищий – у Луганській (14,2%), Донецькій (13,7%), Волинській (11,7%) та Кіровоградській (11,2%), Полтавській (11,1%) областях [22].

Відзначимо, що рівень безробіття в Україні є нижчим ніж у таких країнах, як Іспанія, Португалія, Словаччина, Італія, Болгарія, Ірландія, Латвія, Франція. Проте офіційні показники безробіття в Україні в декілька разів менше реальних. Це означає, що в Україні існує значний розрив між показниками рівня безробіття, визначеного за методологією МОП, та зареєстрованого. Пояснень цьому декілька. По-перше, це приховане

безробіття, що виникає через відправлення працівників в адміністративні неоплачувані відпустки або їх переведення на скорочений графік роботи. По-друге, масштаби реального безробіття недооцінені, оскільки в показниках зареєстрованого безробіття не охоплено осіб, які не були зареєстровані в Державній службі зайнятості, але вважалися би безробітними за визначеними у світі критеріями [66, с. 26].

Ще однією з основних тенденцій українського ринку праці слід вважати і масову трудову міграцію за кордон. Фахівці говорять про п'яту хвилю міграції з України, яка розпочалася після анексії Криму та початку антитерористичної операції [17].

Серед зовнішніх чинників активізації трудової міграції з України найвагомішими є зростання попиту на українську робочу силу в ряді країн ЄС, передусім Польщі, Чехії та Словаччини через процес демографічного старіння та відтік своєї робочої сили до більш заможних країн, відповідне спрощення процедур та зміна умов працевлаштування українців. Основними ж внутрішніми причинами активізації зовнішніх трудових міграцій є економічні негаразди. Орієнтація на модель економіки з дешевою робочою силою, трактування низьких зарплат як головної конкурентної переваги України зберігається упродовж дуже тривалого періоду, і вплив низьких зарплат на мотивацію трудових міграцій є постійним. Однак останніми роками відбулося падіння курсу національної валюти по відношенню до долара та євро (навіть за паритетом купівельної спроможності) та зросло відставання українських зарплат від європейських. Одним з чинників зовнішньої міграції визначається і виїзд за кордон чоловіків з метою ухилитися від призиву до армії [17].

Основними країнами-реципієнтами української робочої сили, за даними у 2014-2019 рр. були Польща (38,9%), Російська Федерація (26,3%), Італія (11,3%), Чеська республіка (9,4%). До інших країн, куди спрямовані помітні потоки трудових міграцій з України, належать Сполучені Штати